

Möte med Viktor Sarianidi vid Gonur Depe (Margush)

Turkmenistan

Bild & text Jens Westlund

Historiska museet, Asjgabat, 8 april 2011.

Väldiga grekiska statyer möter vid entrén. Jag vandrar helt ensam på den vitgrönspräckliga marmorn och kommer till en väldig hall med elfenbenshorn från Nisa. I montern bredvid är det en världskarta med röda utgående pilar från Turkmenistan. Kartan visar var i världen turkmenier är etablerade och de finns visst över allt. När jag tittar närmare ser jag att Östersjön konstigt nog breder onaturligt ut sig mot Norge. Det visar sig att Sverige helt enkelt är retuscherad.

Turkmenbasji – alla turkmenernas fader, den store – som Saparmurat Nijazov kemalistiskt transformerade sig till efter självständigheten från Sovjetunion, hade tröttnat på att Sverige frikostigt beviljade turkmenier asyl. Till min förvåning är Sverige med i montern bredvid. Här står Sverige med en ditklistrad Ruhnama symbol över sig och hela Europa kryllar av små Ruhnamor. Ja hela världen tycks ha översatt den heliga boken, som Turmnebasji själv har författat för att ge turkmenerna den rätta historien efter Sovjetimperialisternas fall, vars förlaga måste ha varit Olof Rudbecks "Atlantica". År 2005 skickas Ruhnama upp i en egen omloppsbana kring jorden. Det ska visa sig att Turkmenistan under självständigheten utvecklats till en direkt avgjutning av George Orwells roman "1984" och placerar sig tillsammans med Nordkorea längst ner på samtliga mänskliga rättighets barometrar oavsett kategori.

På en fråga om Turkmenistan så får man en villrådigt blicken tillbaka, tanken far i väg mot något Tintin äventyr någonstans i landet lång-bort-i-stan med färggranna kamelkaravaner klättrande längs böljande ökendynor där kanske yeti håller hus. Det är inte lätt. Landet är ett av de mest slutna i världen inklämt mellan Iran, Afghanistan och Uzbekistan och knappt någon släpps in. Det tog mig två år att planera denna resa med ett välavvägt introduktionsbrev skannat av UD. Förste sekreterarna vid den tyska, brittiska och turiska ambassaderna var stumma av förundran över mitt konststycke.

Efter fyra timmar kommer jag ut på museets framsida som är helt tomt. Utanför tronar världens högsta flaggstång. Jag ser faktiskt inte en enda människa fastän det är lunchtid. Jag blickar ut mot vägen där en ängslig Kamazlastbil blåryker sakta förbi. Jag kisar upp i den ständiga onaturliga ljusblåa himlen och värmen trycker mig mot marken. Resan går vidare genom det centrala Asjgabat där jag passerar institutioner som "Fri kreativitet för journalister", som är byggd som en öppen bok, och "Nationella institutet för mänskliga

rättigheter”. Det är något fler bilar på vägarna nu än när jag besökte landet hösten 2005. Då var propagandan mer påtaglig och Turkmenbasjis personkult var i sitt crescendo med ett ispalats och en 40 meter hög inglasad pyramid på sin agenda, utöver vad han hittills hade lyckats prestera. Vi stannar till vid flera parker avsett för Turkmenbasjis megalomani som tröttar ut en. I en park står Ruhnama i en jättebetongskonstruktion i ljusrosa och grön disney pastellfärg, som inför en hänförd publik varje kväll öppnar sig med dunder och brak. En konstlad whiskeyröst förkunnar textraderna på bibliskt vis. Något liknande indoktrineringsmonument finns inte, självaste Kim Il Sung lär vara kokröd av avund.

Resan tar mig till Centralasiens största moské utanför huvudstaden. Vid entrén står det ”Turkmenbasjis själs moské” och minareterna bär upp texttrader i guld från Ruhnama istället från koranen. Fontäner och vattenbassänger klär in moskén och det är fullständigt folktomt. Jag möts upp av en guide som befriande ropar ”Ibrahimovic” och ”Barcelona” när jag berättar att jag är från Sverige. Det blir ett sällsynt möte där jag ensam i den väldiga kupolens centrum får berättat om vilken tacksamhet imamen är för den store ledarens gåva till islam.

Två dagar senare och 8 timmars fyrhjuldrift rätt ut i öken stannar Forden vid en till synes öde kargt ljusbrunt landskap av öken och knastertorra buskar. Endast ett platt stenhus och ett väderbitet solskydd med ett bord och tre tomma stolar skvallrar om liv. Jag är vid Gonur depe, världens femte äldsta civilisation (Margush, Margiana) och Zoroastrismens urhem (*Avesta är Zoroastrismens helga skrift*), framgrävd av den världskända professor Viktor Sarianidi.

Turik Viktor, arkeologen från museet i Mary, har följt med mig och han springer nu fram till bordet där tydligen professorn själv vilar djupt. De konverserar snabbt och jag vinkas fram. Jag är något nervös, inte nog med att en väldig svartvit Alabi hund följer mig vaksamt, så har Turik precis berättat om professorns humör mot turister, särskilt i denna 36 gradiga hetta. Jag finner mig snabbt och presenterar mig och berättar att jag är född i Avesta, Sverige. Professorn, som setat djupt, tar av sig sina huvudformade solglasögon, skjuter ut bordet och reser sig hastigt upp. Han synar mig. AVESTA, Good Gracious! utbrister han. Sedan tar han

ett steg fram och hälsar med bägge händerna och från ingenstans beordrar han fram grönt te och kakor och jag får på plats berättat om historiens vingslag.

Text & Bild, Jens Westlund

Artikeln har även publicerats i Dalademokraten den 19 juni 2012